

7. Психология человека от рождения до смерти / Под. общ.ред. А.А.Реана. – СПб.: Прайм – ЕВРОЗНАК, 2002. – 656 с.
8. Психосинтез и другие интегративные техники в психотерапии / Под ред. А.А.Бадхена, В.Е.Кагана; [пер. с англ.]. – М.: Смысл, 1997. – 298 с.
9. Ремшмидт Х. Подростковый и юношеский возраст / Х. Ремшмидт // Проблемы становления личности. – М.: Мир, 1994. – 320 с.
10. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детском возрасте: избранные психологические труды / Д.Б. Эльконин. – М.: Воронеж, 1995. – 416 с.

The article is devoted to the problem actual for teenagers, namely, that of forming the notion of self-conscious. Theoretical-methodological substantiation of the psycho-diagnostic set of instruments based on modeling and developing the self-conscious and creative potential of a personality, is represented in the article. The process of forming and developing the notion of self-conscious in teenagers and the originality of its components, “I-conception” and “I-image”, in particular, is analyzed. It is defined that “I-conception” is not only the product of self-conscious but a significant component of a person’s behavior, a kind of inner-personal education that determines its direction, activities, and conduct in the situation of choice and contact with people.

Keywords: self-conscious, “I-conception”, “I-image”, adolescence, psycho-diagnostic set of instruments.

Отримано: 05.02.2011

УДК 159.942:340.6

В.П. Сиротенко

Роль емоцій у професійній діяльності працівників ОВС

У статті розкривається вплив емоцій на здійснення професійної діяльності працівниками ОВС. Аналізуються питання професійної значимості протікання емоційних станів і значення емоцій у протіканні інших психічних процесів.

Ключові слова: професійна діяльність, співробітник органів внутрішніх справ, емоції, почуття, емоційна сфера особистості, емоційний стан, емоційне тренування.

В статье рассматривается влияние эмоций на осуществление профессиональной деятельности работниками ОВД. Анализируются вопросы профессиональной значимости протекания эмоциональных состояний и значение эмоций в протекании других психических процессов.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, работник органов внутренних дел, эмоции, чувства, эмоциональная сфера личности, эмоциональное состояние, эмоциональный тренинг.

Кардинальні зміни, які відбуваються в українському суспільстві, реформування правоохоронної сфери вимагають нових підходів до управління правоохоронцями. Один із таких підходів полягає у вивченні впливу емоцій на здійснення професійної діяльності правоохоронцем, зокрема, працівником ОВС.

Розкриваючи різноманітні аспекти професійної діяльності працівників ОВС, науковці (В.Г. Андрюсюк, О.М. Бандурка, С.П. Безносів, І.В. Ващенко, Ю.Б. Ірхін, Я.Ю. Кондрат'єв, В.С. Медведєв, А.В. Ромашко, О.М. Столяренко, О.В. Тимченко та ін.) сходяться в тому, що вона, як "специфічний вид соціальної діяльності працівників органів держави, призначеної для її захисту і безпеки, що діє від її імені й організує певною мірою функціонування громадянського суспільства, стоїть на охороні прав і свобод його громадян та окремих особистостей", характеризується низкою особливостей, порівняно з іншими видами професійної діяльності [1-3; 6; 10-11], серед яких зазначимо, насамперед, наступні [1; 3; 6; 10]:

– здійснення діяльності працівників ОВС відбувається в галузі правових суспільних стосунків. Існує суворя правова регламентація (нормативність) професійної поведінки фахівця і прийняття ним рішень. Неналежне виконання службових обов'язків, порушення посадових повноважень розглядається як порушення закону, свідчить про низький рівень професійної компетентності;

– наявність у працівників ОВС владних повноважень, прав і обов'язків застосовувати владу від імені закону. Щонайменше відхилення від вимог закону щодо використання владних повноважень посадовою особою може привести до тяжких наслідків, завдати моральну шкоду людині, нанести серйозну психічну травму їй і її близьким, негативно вплинути на її авторитет серед оточення. Прийняття рішень у ситуаціях із використанням владних повноважень вимагає від працівника ОВС соціальної зрілості, високої відповідальності, здатності прогнозувати наслідки своїх рішень, емоційної стійкості, уважного ставлення до людей;

– процесуальна самостійність, персональна відповідальність працівників правоохоронних органів;

– конфліктний характер тих ситуацій, на фоні яких розгортається і протікає службова діяльність (активний супровід із боку злочинців). Антисупільні елементи нехтують всіма соціальними нормами, а працівники ОВС, зіптовхуючись з ними, зобов'язані суворо дотримуватися законності. Це вимагає самоконтролю, підвищеної психологічної стійкості;

– висока емоційність діяльності. Необхідність виконання великого обсягу і різноманітних професійних завдань в умовах гострого дефіциту інформації і часу, активна протидія зацікавленим особам, нерегулярна зміна умов праці, порушення звичного режиму добової життєдіяльності, вимушена відмова від звичного для багатьох людей відпочинку та ін. є ознаками нервово-психічне перевантаження і з часом призводить до розвитку стійких станів психічної напруги, емоційних зривів, стресів, фруструваності, появи невротичних реакцій, психосоматичних розладів;

– висока екстремальність професійної діяльності через постійну можливість виникнення і раптовість небезпеки, наявність ризику, загрози життю і здоров'ю. Правоохоронець, на відміну від представників інших професій, через професійну необхідність завжди йде назустріч небезпеці. В психологічному плані це може викликати підвищену ймовірність інстинктивних форм поведінки або ризикованих варіантів дій. Може настати звикання до небезпеки, зниження здатності до адекватної оцінки власних можливостей. А тому працівник ОВС повинен бути не лише фізично здоровим і витривалим, а й емоційно стійким, працездатним;

– віктимна схильність більшості професій ОВС, тобто підвищена ймовірність агресивного нападу порушників громадського порядку на правоохоронця, підвищена ймовірність стати жертвою злочинних замахів (за Д.В. Рівман). Ймовірність агресивного нападу на правоохоронця обернено пропорційна рівню його професійній підготовленості і залежить від правильної організації служби, урахування індивідуальних психологічних особливостей працівників при підборі особового складу на посади і пости, підвищено уражені у віктимному відношенні. Усвідомлення працівником підвищеної віктимності своєї праці може відігравати роль психотравмуючого чинника, який призводить до надзвичайно емоційної напруги служби;

– специфіка ділового спілкування правоохоронця, комунікативний аспект їх діяльності (С.П. Безносов). Усі працівники ОВС, незалежно від їх службового стану, щоденно зустрічаються з представниками самих різних категорій населення з різних приводів (обмін і видача паспортів, посвідчень водія, прийом і розгляд скарг і заяв, розбір порушень громадського порядку, забезпечення

протипожежної безпеки та ін.), а тому спілкування працівника ОВС немає чітких меж. А, отже, діяльність працівника повинна бути гнучкою, нестандартною, творчою.

Вся діяльність працівника ОВС у певним чином підпорядковується суспільним нормам і соціальним очікуванням. Від працівника ОВС громадяни очікують співучасті, підтримки, допомоги, захисту. Це вимагає постійної високої мобілізації всіх своїх людських ресурсів для виконання службових завдань:

– публічність виконання професійних дій. Працівник, як представник влади, завжди працює під пильним поглядом людей. В одних випадках присутність глядачів сприяє успішному виконанню службових завдань, а в інших – може викликати дезорганізацію дій працівників;

– нестандартний, творчий характер діяльності працівників ОВС. Щоденно працівник ОВС має справу з різними життєвими ситуаціями, судбами різних людей, що вимагає застосування індивідуального, творчого підходу, уважного вивчення праводносин, що виникли.

Відтак, наявність дуже значних фізичних напружень та емоційних навантажень, яких зазнають працівники ОВС на відміну від працівників інших державних організацій і служб, пов'язана з впливом чималої кількості негативних подразників. Прагнення бути професіоналом, намагання якісно і у визначений термін без порушення процесуального законодавства виконувати професійні обов'язки, вимагає постійної зосередженості, ретельності, професійності, сформованої емоційної стійкості та ін. Наявність означених якостей фахівця буде, в свою чергу, сприяти зменшенню фізичної та психічної втоми, тривоги, негативних емоцій.

Емоції, як й інші психічні явища, являють собою різні форми відбиття реального оточуючого світу. На відміну від пізнавальних процесів, що відбивають навколишню дійсність у відчуттях, думках, емоції відбивають об'єктивну реальність у переживаннях. У них виражається суб'єктивне ставлення людини до предметів і явищ навколишньої дійсності. Одні предмети, явища, речі радують людину, вона захоплюється ними, інші – засмучують або викликають відразу, треті – залишають байдужою.

Діяльність працівників ОВС зазвичай протікає в умовах високої нервової напруги. Тому правоохоронцеві необхідно вміти управляти своїми емоціями і почуттями з метою збереження працездатності за будь-яких умов.

Термін “емоція” означає конкретну, відносно елементарну форму переживання почуттів. Джерела емоцій і почуттів варто

шукати в об'єктивній дійсності, у відповідності або невідповідності предметів, явищ, речей реального світу потребам і цілям особистості. Різноманітні позитивні емоції й почуття (радість, задоволення й т.п.) виникають при задоволенні потреб людини, і, навпаки, негативні емоції й почуття з'являються при незадоволенні потреб особистості [4]. Якщо предмети і явища навколишнього світу не пов'язані із цілями й задоволенням потреб людини, то вони не викликають у неї емоційного ставлення, є байдужими для неї.

Незважаючи на те, що емоції й почуття як переживання тісно взаємозалежні, вони мають істотні розходження. Переживання, пов'язані із задоволенням (або незадоволенням) потреб організму у їжі, захисті від холоду, у сні, у самозбереженні, відносяться до емоцій. Емоції, зазначені вище, властиві людям і тваринам. Однак емоції людини істотно відрізняються від емоцій тварин: вони певною мірою перебудовані під впливом соціального досвіду. Від умов громадського життя залежать як форми прояву емоцій у людини, так і способи досягнення цілей і задоволення тих потреб, з якими зв'язана та або інша емоція.

У процесі суспільно-історичного розвитку соціального життя людей у сфері їхніх переживань з'являється особлива форма і відбиття й ставлення до навколишнього світу – почуття, специфічно людські переживання, що виникають на основі задоволення або незадоволення потреб людини як особистості (таких, як потреби в спілкуванні, у пізнанні, естетичні й т. п.). Почуття, наприклад, товариства, сорому й совісті, боргу й відповідальності і т.д. притаманні тільки людині як суспільній істоті. Своєрідність емоцій і почуттів проявляється в особливій суб'єктивності, що залежить від особистісної значимості предметів, що впливають на людину, і явищ навколишньої дійсності. Той самий предмет, ситуація, випадок, злочин у різний час можуть викликати у людини різні переживання, емоції, почуття. Це свідчить про складний взаємозв'язок емоцій і почуттів з потребами й цілями людини і пояснює джерело суб'єктивності емоцій, почуттів.

У почуттях і емоціях більш рельєфно, ніж у пізнавальних процесах, проявляються найбільш істотні особливості особистості. На відміну від пізнавальних процесів емоції й почуття нерідко проявляються і у поведінці: у виразних рухах особи (міміці), тіла (пантомімі), у жестах, інтонаціях, тембрі голосу.

Емоції й почуття характеризуються полярністю і пластичністю. Кожній емоції й будь-якому почуттю протистоять протилежні переживання, між якими існує безліч переходів. Так, радості протистоїть горе, любові – ненависть, колективізму – егоїзм і т.п.

Разом з тим ті самі емоції й почуття людина може переживати з різною глибиною, залежно від причин, що їх викликали, і особливостей діяльності, яку здійснює особистість. Для емоцій і почуттів характерно й те, що особистісна й суспільна оцінки випробовуваних людиною переживань можуть за певних умов не збігатися.

Фізіологічною основою емоцій і почуттів є складні взаємодії процесів, що протікають як в організмі загалом, так і в мозку (підкірці, вегетативній нервовій системі й у корі головного мозку). При цьому співвідношення діяльності кори й підкірки в емоціях і почуттях різне.

Зміни, що відбуваються в організмі при тих або інших емоціях і почуттях, передаються в кору й інші відділи головного мозку, впливають на протікання нервових процесів, що поклали початок емоції й почуттю. Особливо важливу роль у керуванні емоціями й почуттями і їхнім зовнішнім вираженням грає друга сигнальна система, тобто нервові зв'язки, що утворюються в корі головного мозку, під впливом слова.

У цьому випадку сфера людських переживань значно розширюється, емоції й почуття починають розвиватися під впливом суспільних умов, здобувають соціальний характер. Слово дозволяє людині засвоювати емоційний досвід інших людей, зміст і форму вираження емоцій і почуттів. З його допомогою людина може усвідомлювати й регулювати свої переживання, підкоряти їхнім вимогам обов'язку, впливати на емоції й почуття інших людей і т.д.

Емоції й почуття відрізняються більшою розмаїтістю [5]. Всі вони підрозділяються на дві групи: активуючі діяльність – стеничні та ті що пригнічують життєдіяльність – астенічні. Однак те саме почуття або емоція можуть, залежно від обставин, активізувати або придушувати діяльність людини. Наприклад, радість, викликана заохоченням керівника, в одного працівника ОВС є стимулом до подальшої сумлінної роботи, а на іншого діє як демобілізатор, заважає зосередитися на виконанні конкретного завдання. Вплив емоцій і почуттів на життєдіяльність людини не можна не враховувати у виховній роботі з працівниками правоохоронних органів.

У процесі розвитку людини на практиці склалися системи позитивних і негативних емоцій. Так, позитивні емоції: задоволення, радість, захват, радість, гордість, замилювання, самовдоволення, упевненість, задоволеність собою, повага, довіра, симпатія, ніжність, любов, подяка, спокійна совість, полегшення, безпека, зловтіха й ін.

Негативні емоції: горе (скорбота), невдоволення, туга, сум, нудьга, розпач, прикрість, тривога, переляк, страх, жах, жалість, жаль, розчарування, образа, гнів, презирство, обурення, ворожість, заздрість, ненависть, злість, ревності, сумнів, розгубленість, зніяковілість, сором, каяття, каяття совісті, відраза й т.д.

Як видно, поділ емоцій на позитивні й негативні проведено винятково за принципом задоволення й невдоволення, Позитивні емоції, впливаючи на нервову систему, сприяють оздоровленню організму, а негативні – його руйнуванню, ведуть до різних захворювань. Проте слід зазначити, що при надмірності екстатичних переживань їх можуть змінювати емоційні переживання: почуття печалі, душевного спустошення [9].

У житті людини названі вище емоції створюють у особистості різні форми емоційних станів: настрій, пристрасть і афект [7].

Настрій – це найпоширеніший емоційний стан, що характеризується слабкою інтенсивністю, значною тривалістю, неясністю й “беззвітністю” переживань. Працівник ОВС повинен уміти управляти своїм настроєм і, якщо потрібно, створювати певний настрій у об’єкта впливу. Для цього йому треба знати причину й обставини, які викликають настрій. Їх налічується, в основному, чотири:

1) органічні процеси (хвороба, втома – створюють знижений настрій; здоров’я, повноцінний сон, фізична активність – піднімають настрій);

2) зовнішнє середовище (бруд, шум, сперте повітря, звуки що дратують, неприємний колір приміщення погіршують настрій; чистота, помірна тиша, свіже повітря, приємна музика – поліпшують настрій);

3) взаємини між людьми (привітність, довіра й такт із боку навколишніх роблять людину бадьорою й життєрадісною; брутальність, байдужність, недовіра й безтактність – гнітять настрій);

4) розумові процеси (образні подання, у яких відбиваються позитивні емоції, створюють підйом у настрої; образи, пов’язані з негативними емоціями, гнітять настрій).

Пристрасть – сильний і глибоко тривалий емоційний стан. Вона активізує діяльність, підкоряє собі всі думки й вчинки особистості, мобілізує її на подолання труднощів, на досягнення поставлених цілей. Пристрасть до улюбленої справи дозволяє досягти виняткових успіхів, пристрасть до боротьби породжує мужність, безстрашність. Утім, пристрасть може не тільки формувати особистість, а й руйнувати її.

Правоохоронець повинен знати, що, загалом, будь-які емоції залежно від обставин можуть підсилюватися й доходити до афекту.

Афект – емоційне переживання, яке протікає з великою і різко вираженою інтенсивністю. Особливості афекту: а) бурхливий зовнішній прояв; б) короткочасність; в) беззвітність поведінки людини під час афекту; г) дифузність переживання (афект захоплює особистість цілком, її розум, почуття й волю).

Почуття на відміну від емоцій характеризуються усвідомленістю й предметністю. Виділяють нижчі почуття-переживання й вищі почуття-переживання. Розрізняють три групи почуттів: моральні, естетичні й інтелектуальні. Так, моральні почуття тісно пов'язані зі світоглядом людини, її переконаннями, помислами, принципами поведінки. Вони відбивають ставлення людини до вимог моралі. Система моральних почуттів працівника ОВС складається з почуття справедливості, честі, боргу, відповідальності, патріотизму, солідарності.

Естетичні почуття виникають у людей у результаті переживання краси або неподобства об'єктів, що сприймаються, будь це явища природи, витвору мистецтва або люди, а також їхні вчинки й дії. В основі естетичних почуттів лежать вроджені потреби людини у естетичному переживанні. Постійно супроводжуючи людську діяльність, естетичні почуття стають активними двигунами людської поведінки.

У діяльності працівника ОВС естетичні почуття відіграють своєрідну роль каталізаторів поведінки, особливо великого значення вони набувають у комунікативній діяльності: людина, здатна відгукнутися на естетичні переживання співрозмовника, як правило, здобуває авторитет і повагу. Це є досить важливим при встановленні контакту з особами, що становлять оперативний інтерес.

Інтелектуальні почуття пов'язані з пізнавальною діяльністю людини. Вони виникають у процесі здійснення гностичної й дослідницької діяльності. Из усього різноманіття інтелектуальних почуттів основними вважаються почуття ясності або нечіткості думки, подиву, здивування, здогаду, впевненості в знанні, сумніву. Інтелектуальні почуття, маючи рушійну силу людського пізнання, підсилюють потребу до пізнання, стимулюють емоції людини.

Якщо професійна діяльність протікає успішно, в емоційній сфері працівника ОВС утворюється стан ейфорії (підвищена жвавість, говіркість), починають переважати позитивні емоції. І, навпаки, у випадку невдачі у нього з'являються непевність, страх, тривога й іноді навіть страх. Все це дезорганізує поведінку правоохоронця. У досвідчених працівників ОВС, які досконало володіють своєю професією, такого, як правило, не відбувається. Але зміна поколінь

неминучий процес і не потрібно забувати, що поруч із досвідченими майстрами своєї справи завжди є новачки, які тільки починають свій професійний шлях.

Емоційна активізація виникає, як правило, у критичні моменти процесу вирішення тактичних завдань і пов'язана з виявленням правильного напрямку пошуків. У такі моменти діяльність, зазвичай, характеризується дуже швидкою реакцією в прийнятті рішень. Загальне орієнтування в цілому, попередня оцінка і є функцією емоцій як специфічного знання. В емоційній оцінці виникає перший, ще не зовсім ясний образ майбутньої єдності відчуттів і сприйняття.

У спілкуванні працівників ОВС і осіб, що становлять оперативний інтерес, емоції й почуття відіграють особливу роль. Зокрема, без них було б неможливо досягнення контакту цими особами, особливо в конфліктних ситуаціях. Однак, емоції й почуття в розслідуванні й розгляді кримінальної справи відіграють не тільки позитивну роль. Негативні емоційні стани правоохоронця можуть порушувати, а іноді й зупиняти діяльність. Емоції й почуття здатні викликати подання, не відповідної дійсності. Під впливом надмірних почуттів правоохоронець може іноді прийти до результатів, лише бажаним, але далеким від дійсності.

Слід зазначити, що якість сприйняття також залежить не тільки від стану органів почуттів людини, але й від її загального фізичного й психічного стану в момент сприйняття. Відомо, що хворобливий стан може не тільки впливати на вірогідність одержуваних відчуттів, але й бути причиною неповноти сприйняття. Так само на якості сприйняття позначається й стан втоми, подразнення, сп'яніння, схвильованості й т.д. Втома й хворобливий стан притупляють інтерес до навколишнього. Безумовно, сприйняття, в більшості випадків, залежить від настрою й особливостей характеру людини, її звичок, що визначають її ставлення до навколишньої дійсності, її нахили й інтереси. У бадьорому, гарному настрої людина схильна більше помічати позитивні сторони дійсності. У похмурому, пригнобленому, подавленому настрої вона бачить скоріше негативні її риси, нерідко перебільшуючи, переоцінюючи їх.

Почуття й емоції можуть впливати на процес сприйняття й переробки інформації. Людину одні події хвилюють, інші залишають байдужим, одних людей вона любить, інших ненавидить, а до третіх не має певного ставлення. Людина переживає радість і горе, задоволення й невдоволення. Випробовувані почуття залежно від індивідуальних особливостей людини й конкретної ситуації сприйняття можуть бути глибокими. Професійна діяльність

працівника ОВС, та й все життя сучасної людини насичені подіями й ситуаціями, що викликають всілякі емоційні відгуки. Ці почуття пронизують, зафарбовують у певний тон всю діяльність людини, включаючи його відчуття, сприйняття, думки, уяву.

Вплив ситуації здатний викликати в організмі інтенсивний стресовий стан, що може або підсилити працездатність правоохоронця, активізуючи адаптивні резерви організму, підняти настрої або стати причиною хвороби. У цих випадках говорять про емоційний стрес. Найчастіше емоційний стрес відбувається в результаті впливу негативних емоцій. Стресу нерідко передують неприємний процес, конфліктні ситуації в родині й на роботі, помисливість, необґрунтовані побоювання й тривоги. Емоції – обов'язковий компонент стресу у людини [9].

Стрес характеризується наявністю трьох фаз: тривоги, спротиву, виснаження. Люди зі стійкою емоційною сферою, як правило, переборюють фазу тривоги й включаються в активну боротьбу зі стресовими факторами: беруть себе в руки, розумно зважують всі “за” і “проти”. Емоційно нестійких людей охоплює тривога, що потім переходить у страх, і за фазою тривоги відразу наступає фаза виснаження. Слід зазначити, що в стресових ситуаціях звертає на себе увагу невизначеність почуття дискомфорту, відсутність причинного зв'язку з якими-небудь факторами, що усвідомлюються. Широкий діапазон інтенсивності цього почуття від трохи помітного відчуття “невизначеного дискомфорту” до суб'єктивно нестерпного почуття “смертельної туги” [9].

Людина, що стала свідком страшного злочину (наприклад, убивства) або жертвою злочину, відчуває стан напруженості. При цьому всі її психічні процеси як би пригальмовані: людина погано чує, мало бачить, повільно міркує, погано відчуває свої рухи. В одних картина напруженості може бути яскраво вираженою, тривалою, в інших – менш помітною й короткою. Розгубленість, або фрустрація (англ. frustation буквально означає розлад планів), укажує на ситуацію програшу. У стані розгубленості може перебувати потерпілий, що не зумів відбити напад злочинця, і людина, що не змогла реалізувати до кінця свій злочинний задум через непередбачені перешкоди, що виникли. Відмінність розгубленості від напруженості приховується в їхньому походженні. Якщо при напруженості порушення в увазі й мисленні похідні від емоційного стану, то при розгубленості вони первинні, а емоції – похідні. Працівнику ОВС слід пам'ятати про це, так як розуміння даних особистісних особливостей і психічних процесів спрощує розуміння та підвищує ефективність службової діяльності.

Стійкість будь-якої людини, зокрема, правоохоронця, до стресових ситуацій може бути забезпечена двома шляхами: системою його емоційного тренування й ретельним його навчанням, тобто найдокладнішим інформуванням про факти, що мають професійне значення або програванням можливих складних ситуацій і т.д.

Зміст тренування базується на положенні психології про взаємозв'язок почуттів і фізичних дій. Виховання емоційної сфери людини можливо тільки через дію. Для цієї мети застосовується спеціально розроблені тренінгові програми або аутогенне тренування, що являє собою процес самонавіювання. Головним знаряддям тренування є слово, звернене до самого себе. Людина шляхом систематичних занять може навчитися розслаблювати свою мускулатуру. Опанувавши навичками аутотренінгу, працівник ОВС в різних ситуаціях зможе за своїм бажанням сповільнювати подих, роботу серця, розширювати кровоносні судини, викликати тепло в будь-якій частині тіла, засипати де й коли захоче, залишатися холоднокровним у напружених ситуаціях. Це досягається тому, що майже половина клітин головного мозку регулює руховий апарат людини. Тому при самонавіянні, наприклад про розслаблення мускулатури, ці клітини посилають у м'язову структуру відповідні імпульси. І якщо мускулатура розслаблюється, у мозок надходять слабкі сигнали, що заспокійливо діють на людину.

Працівник ОВС, який опанував навичками аутогенного тренування, здобуває впевненість у своїх силах, а це позитивно позначається на його емоційно-вольовій стійкості, сприяє більш швидкій адаптації до постійно мінливої обстановки й підвищує працездатність.

Отже, все означене вище вказує на необхідність належного відбору кандидатів для проходження служби в підрозділах МВС України, здійснення відповідної підготовки, що з часом позначиться на розвиткові професійної компетентності, однією із складових якої є формування емоційної стійкості.

Список використаних джерел

1. Андросюк В.Г. Педагогика и психология деятельности ОВД: Уч. пос. / В.Г.Андросюк, А.В.Ромашко – К.: НИИРИО КВШ МВД, 1988.
2. Бандурка О. М. Основи управління в ОВС України: теорія, досвід, шляхи удосконалення: Монографія / О. М.Бандурка. – Х.: Основа, 1996.
3. Безносков С.П. Особенности деятельности сотрудников органов внутренних дел /С.П. Безносков // Психологическое обеспечение трудовой деятельности / Под ред. А.А. Крылова. – Л., 1987.

4. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В. В.Бойко. – М.: Наука, 1996.
5. Вартамян Г.А. Эмоции и поведение / Г.А.Вартамян, Е.С.Петров. – Л., 2001.
6. Ващенко І.В. Конфлікти: сучасний стан, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ: монографія / І.В.Ващенко. – Харків: ОВС, 2002.
7. Вилюнас В.К. Психология эмоциональных явлений / В.К.Вилюнас. – М., 2000.
8. Додонов Б.И. В мире эмоций /Б.И.Додонов. – К.: Политиздат Украины, 1997.
9. Китаев-Смык Л.А. Психология стресса / Л.А.Китаев-Смык. – М.: Наука, 1983.
10. Литвинова Г.О. Особливості сприйняття професійних емоційно-огенних ситуацій працівниками патрульної служби міліції з різним стажем роботи / Г.О.Литвинова// Право і безпека. – 2007. – Т. 6. – №1.
11. Юридична психологія: підручник / За заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва. – К: ІнЮре, 1999.

The article examines the influence of emotions on the professional activities of the employees of Ministry of internal affairs of Ukraine. Questions of the professional importance of course of emotional conditions and value of emotions in course of other mental processes are analyzed.

Keywords: professional work, worker of law-enforcement bodies, emotions, feelings, emotional sphere of the person, an emotional condition, emotional training.

Отримано: 02.02.2011

УДК 159. 943

А.В.Сімко

Діагностика і корекція порушень психомоторного розвитку дітей дошкільного віку з вадами інтелекту

У статті розглянуто особливості проведення діагностики та корекції психомоторного розвитку дітей дошкільного віку з відхиленнями в інтелектуальному розвитку на різних рівнях побудови рухів. Пси-